

УДК 796.011.3:371.71:321.91

Парчевський Ю.М.

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У даній статті розглянуті проблемні питання щодо формування здоров'язбережувальної компетентності студентства вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання.

Прискорення розвитку науки і технологічних процесів у сфері виробництва вимагають значного кількісного зростання висококваліфікованих кадрів. При цьому зростає значення всебічної підготовки, тому що її рівень здійснює значний вплив на скорочення періоду опанування фахом, на підвищення продуктивності праці, на підвищення професійної мобільності. У зв'язку з цим підвищується соціально-економічне значення якісної підготовки спеціалістів вищої кваліфікації, чия праця в умовах сучасного науково-технічного прогресу має особливе значення [3, 4, 6, 7, 9].

Внаслідок проведеного аналізу науково-методичної літератури виявлено недостатню ефективність навчально-виховного процесу з фізичного виховання у вищих навчальних закладах України. Разом з тим, впродовж усіх років незалежності України постійно фахівцями у галузі фізичного виховання піднімаються питання щодо проведення досліджень та пошуку нових шляхів удосконалення навчально-виховного процесу з фізичного виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах.

До переліку завдань діяльності вищих навчальних закладів як державних, так і приватних установ належать: вирішення проблеми підтримки та зміцнення здоров'я студентської молоді, створення атмосфери здоров'язбереження в системі їхнього навчання, надання соціально-психологічної та фізкультурно-оздоровчої допомоги, тобто вдосконалення системи заходів з впровадження і забезпечення прав молоді, що чітко визначено в Конституції України та Закону України "Про вищу освіту".

Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів у процесі фізичного виховання нині посідає одне із найважливіших місць у загальній системі фізичного виховання студентської молоді. Проблема дослідження теоретико-методичних засад формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців ІТ-технологій у процесі професійної підготовки засобами фізичного виховання, на сучасному етапі розвитку педагогічної науки, набуває важливого наукового, освітнього та суспільного значення [8, 11].

Ключові слова: компетентність, фахівці, студентська молодь, здоров'я, знання, вміння, навички, рекреаційно-оздоровча діяльність.

Постановка проблеми. Закон України "Про вищу освіту" вимагає забезпечити не тільки збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді у навчальному середовищі, але й його формування. Вирішення цього завдання можливе не лише шляхом виховання і розвитку навичок, здорового способу життя, але й переконання, впевненості у власній спроможності досягти певного рівня здоров'я, усвідомленого ставлення щодо формування здоров'язбережувальної компетентності студентів [3, 4, 8, 10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині у поняття "якість підготовки фахівця" включають сукупність його найбільш стійких рис, що обумовлюють придатність до професійної діяльності: знання і вміння у професійній сфері суспільно-політичних якостей, психофізіологічну підготовленість. Разом з тим доведено, що успішність навчання і підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності певною мірою залежить від рівня їхньої всебічної підготовленості, і фізичної теж, під час вступу до вищого навчального закладу, тому що можливість підвищення, наприклад, загальної і прикладної фізичної підготовленості студентів за роки навчання у навчальному закладі має свої обмеження у часі та інші параметри (А.В. Домашенко, С.О. Полієвський, В.О. Кабачков, С.М. Канішевський, Р.Т. Раєвський, А.Г. Рибковський та ін.). Молоду людину необхідно не тільки заздалегідь і активно готувати до вибраного ним фаху за спеціальними предметами, але й цілеспрямовано розвивати ті фізичні і психічні якості, які у першу чергу визначають його успіх у майбутній професійній діяльності. Недостатня фізична підготовленість майбутніх спеціалістів ІТ-технологій для виконання всього комплексу професійних видів робіт може призвести до різних негативних ситуацій. Здебільшого це виявляється в обмеженні використання таких випускників ВНЗ за спеціальністю чи їх недостатньої професійної "віддачі", що призводить до певних економічних і моральних витрат у підготовці спеціалістів [8, 11].

Унаслідок аналізу наукових та науково-методичних літературних джерел виявлено деякі прогалини у дослідженні даної теми дисертаційного дослідження та наявності лише поодиноких праць (Н.А. Башовець, Н.В. Белкіна, І.В. Бельський) з вивчення цієї проблеми відносно медичного забезпечення; формування здоров'язбережувальної компетенції студентів вищих навчальних закладів (О.Є. Воронін, Є.І. Глебова, Г.П. Грибан, В.М. Єфімова, Н.Н. Завидівська); загальні та приватні аспекти проблеми функціональних резервів адаптації організму студентів до м'язової діяльності (Д.Н. Давиденко, О.Ю. Давидов, Л. Долженко, О.В. Дрозд).

Необхідно відмітити, що вищий навчальний заклад – це система, у якій відбуваються водночас як процеси формування, так і процеси реалізації здоров'язбереження в межах навчальної діяльності студентів з урахуванням щорічних періодів адаптації щодо змісту навчання, який зазнає поступового ускладнення. Крім того, багато теоретичних і практичних аспектів формування здоров'язбережувальних компетенцій майбутніх фахівців ІТ-технологій з використанням засобів фізичного виховання студентів є недостатньо висвітленими, а здебільшого й суперечливими.

Мета дослідження. Метою даної статті є висвітлення особливостей формування здоров'язбережувальної компетентності студентів під час навчально-виховного процесу з фізичного виховання. Серед переліку визначених завдань ми вирізняємо, зокрема, розгляд специфіки цього процесу в умовах вищого навчального закладу ІТ-технологій згідно чинного Указу Президента України від 09.02.2016 року № 42/2016.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здоров'язбережувальну компетентність студентів вищих навчальних закладів ІТ-технологій ми розглядаємо як важливу складову їхньої життєвої компетентності, одним із важливих засобів формування професійної підготовки майбутніх фахівців [8]. Здоров'язбережувальна компетентність знаходить свій прояв у знаннях і навичках, ґрунтовній мотивації студентства до систематичних занять фізичною культурою та масовим спортом, активній рекреації та руховій активності. Про це, зокрема, і наголошується в Указі Президента України від 09.02. 2016 року № 42/2016: "Метою Національної стратегії є формування у суспільстві умов до оздоровчої рухової активності та здорового способу життя для формування здоров'я громадян як найвищої соціальної цінності в державі; формування ціннісного ставлення юнацтва та молоді до власного здоров'я, покращення фізичного розвитку та фізичної підготовленості з урахуванням вимог майбутньої професійної діяльності; модернізація в навчальних закладах системи фізичного виховання, яке має бути органічно поєднано з іншими компонентами здорового способу життя; посилення відповідальності керівників навчальних закладів за забезпечення, розвиток і модернізацію фізичного виховання та належний рівень рухової активності" [10, с. 4-5].

Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів вищих навчальних закладів ІТ-технологій України відбувається під час практичних занять з фізичного виховання та професійно-прикладної фізичної підготовки (навчальна програма з фізичного виховання зазвичай включає такі змістовні модулі, як: "Легка атлетика", "Спортивні ігри", "Атлетична гімнастика", "Професійно-прикладна фізична підготовка" та ін.) та у вільні від навчання години заняття оздоровчо-фізкультурною та спортивною діяльністю (секції з видів спорту, змагання, самостійні заняття фізичними вправами тощо).

На наш погляд, необхідно визначити основні складові формування здоров'язбережувальної компетентності та особливості кожної із них:

1. Ознайомлення студентів зі змістом навчальної дисципліни "Фізичне виховання" та основним понятійним апаратом, досягненнями спортсменів університету на різних змаганнях; основними формами фізичного виховання (практичні заняття, підготовка реферативних повідомлень, наукові дослідження, лекторії, зустрічі із видатними спортсменами та воїнами бойових дій на Донбасі тощо). Ці заходи плануються як у навчальний, так і у позанавчальний час.

2. Загальна фізична підготовленість. Студентам необхідно пояснити особливості підготовки щодо здачі навчальних нормативів передбачених навчальною програмою та Порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України (Постанова Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2015 року № 1045).

3. Велике значення має показ виконання тих чи інших фізичних вправ особисто науково-педагогічним працівником або найбільш підготовленим студентом. З психологічної точки зору, це сприяє мотивації і впевненості студента у виконанні конкретних нормативів.

4. Формування у студентів потреби щодо фізичного самовдосконалення на заняттях з тих чи інших видів спорту, підвищення рівня рухової активності.

5. Усвідомлення студентом необхідної рухової активності, значення різних форм активного відпочинку як під час занять із теоретичних дисциплін, так і під час занять фізичними вправами для оволодіння необхідними професійними знаннями, навичками, вміннями у майбутній професійній діяльності.

Виходячи із визначеної проблеми необхідно відмітити, що підготовка майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі (за винятком фахівців у галузі фізичної культури та спорту) завжди здійснювалась з обов'язковим вивчення навчальної дисципліни "Фізичне виховання", що сприяє формуванню здорової нації, дотриманню здорового способу життя студентською молоддю, а також профілактиці багатьох видів захворювань. У п. 4 статті 26 Закону України "Про вищу освіту" (2014 р.) відмічається: "Завдання вищої школи полягають у формуванні особистості шляхом патріотичного,

правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя".

У чинному Законі України "Про фізичну культуру і спорт" від 11 грудня 2009 року № 1724-VI розділ III "Фізична культура" стаття 26 "Фізична культура у сфері освіти" відмічається: "Фізична культура у сфері освіти має на меті забезпечити розвиток фізичного здоров'я учнів та студентів, комплексний підхід до формування розумових і фізичних здібностей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя, професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів та форм фізичного виховання і масового спорту, безперервності цього процесу протягом усього життя.

Фізична культура шляхом проведення обов'язкових занять у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах здійснюється відповідно до навчальних програм, затверджених у встановленому порядку".

У рекомендаціях МОН України (лист від 25.09. 2015 року № 1/9-454) щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах запропоновані можливі моделі системи фізичного виховання (секційна, професійно орієнтована, традиційна та індивідуальна) зі збереженням його у змісті підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр". Важливий принцип невичерпності запропонованих форм залишає елемент креативності та дещо розширює можливість для активізації діяльності і в межах навчально-виховного процесу, і в поза аудиторній роботі. Необхідно звернути увагу на те, що у листі передбачається індивідуальна форма роботи, яка реалізується шляхом закріплення за кожним студентом працівника кафедри фізичного виховання чи іншого спеціалізованого підрозділу, який би виконував роль тьютора з питань оздоровлення та фізичного розвитку.

Крім цього у рекомендаціях МОН України щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах пропонується застосовувати різного роду стимули, для активної участі студентів денної форми навчання. Зокрема:

1. **Рейтинг.** Врахування спортивної активності в рейтинговому оцінюванні освітніх, науково-дослідницьких та інноваційних досягнень учасників освітнього процесу, яке має проводитись відповідно до статті 32 Закону.

2. **Стимул.** Визначення вимоги фізкультурно-спортивної активності як обов'язкової чи дуже пріоритетної для висування студентів для участі в програмах академічної мобільності та доступу до обмежених ресурсів навчального закладу, надання знижок в оплаті додаткових освітніх послуг.

3. **Змагання.** У разі розширення спектру університетських спортивних змагань (на рівнях країни, регіону, міста, вищого навчального закладу, факультету, інституту, студентського містечка тощо) постане можливість мотивувати більше студентів до регулярної організованої фізичної активності. Зазначені заходи можуть бути підтримані органами студентського самоврядування у самих різних формах, включаючи матеріальне стимулювання переможців.

4. **Сертифікати та кваліфікації.** Фіксація успіхів студентів у заняттях фізичною культурою та спортом шляхом видачі відповідних сертифікатів про досягнення, а в більш просунутих випадках присвоєння додаткової кваліфікації із записом у додаток до диплома, навіть видача вищим навчальним закладом диплома власного зразка про додаткову фізкультурно-спортивну або прикладну кваліфікацію (тренери та судді аматорських змагань, парамедики тощо) за умови виконання відповідних офіційних вимог з видів спорту.

5. **Медійна підтримка,** яка може формувати культуру фізичної активності, ставлення до власного тіла та формування фізичного здоров'я, рекламувати успіхи студентів-спортсменів на змаганнях усіх рівнів тощо. Проведення практичних занять з фізичного виховання повинно враховуватись в основних видах навчальної роботи та обліковуватись відповідно до Норм навчальної роботи.

На наш погляд, позитивного у пропозиції МОН України мало що є, крім того, у зв'язку із скороченням кількості науково-педагогічних працівників кафедр фізичного виховання та не поодиноким випадків, ліквідації їх, виконання державних та відомчих документів стає неможливим.

Висновки. Виходячи із вище наведеного необхідно відмітити, формування здоров'я-збережувальної компетентності студентів у сучасній Україні видається однією із ключових проблем, вирішення якої можливе лише через розуміння усіма суб'єктами навчального процесу необхідності підтримки обов'язкового фізичного виховання студентів у вищих навчальних закладах України. Ми маємо на увазі чиновників різних рівнів, керівників вищих навчальних закладів, науково-педагогічних працівників профільних кафедр, студентів. Зменшення аудиторного навчального навантаження не повинно відбиватися на такій важливій сфері діяльності сучасної студентської молоді і майбутнього конкурентоспроможного фахівця. Даний процес, на наш погляд, буде ефективним за умови здійснення професійно-прикладної фізичної підготовки у ВНЗ та розширення системи поза навчальної діяльності рекреаційного та оздоровчого спрямування.

Перспективи подальшого розвитку у даному напрямі: потребує виявлення та уточнення сукупності організаційних, психолого-педагогічних та дидактичних умов на усіх етапах реалізації підходів щодо формування здоров'язбережувальної компетентності студентів засобами фізичного виховання.

Використані джерела

1. Белкин А.С. Компетентность. Профессионализм. Мастерство / А.С. Белкин. – Челябинск: Юж.-Урал. кн. Изд-во, 2004. – 176 с.
2. Бернштейн Н.А. Очерки по физиологии движений и физиологии активности / Н.А. Бернштейн. – М.: Наука, 1966. – 248 с.
3. Воронін Д.Є. Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 / Д.Є. Воронін : Херсон : Херсон. держ. ун-т, 2006. – С.174-193.
4. Грибан Г.П. Технологія формування фізкультурно-оздоровчих компетентностей у студентів засобами особистісно-орієнтованого підходу до фізичного виховання / Г.П. Грибан // Фізичне виховання, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць. – Вип. 2. – Житомир: Вид-во ФОП Євенок О.О., 2016. – С. 18-25.
5. Муравов И.В. Возможности использования динамической структуры двигательного акта для повышения оздоровительной эффективности физических упражнений / И.В. Муравов // Актуальные проблемы дальнейшего развития массовой физической культуры, повышения спортивного мастерства: Тезисы республ. научно-практич. конференции. – Черкассы. 1982. – С. 137-140.
6. Петрица Петро. Фізична підготовленість як компонент особистої фізичної культури / Петро Петрица // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15 "Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)" збірник наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – Випуск 3К 2 (71) 16. – С. 132-135.
7. Присяжнюк С.І. Проблема рухової активності студентів вищих навчальних закладів телекомунікаційних технологій / С.І. Присяжнюк // Вісник ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. – Чернігів: ЧНПУ, 2015. – Вип. 129. – Т. 3. – С. 267-270 (Серія: педагогічні науки, фізичне виховання та спорт).
8. Присяжнюк С.І. Оздоровча фізична культура студентів вищих навчальних закладів ІТ-технологій: Підручник / С.І. Присяжнюк, Д.Г. Оленев, Ю.М. Парчевський. – К.: НУБіП України, 2016. – 508 с.
9. Раевский Р.Т. Здоровье, здоровый и оздоровительный образ жизни студентов / Р.Т. Раевский, С.М. Канишевский. – Одесса: Наука и техника, 2008. – 556 с.
10. Указ Президента України від 9 лютого 2016 року № 42/2016 "Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року "Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація".
11. Фурманов А.Г. Оздоровительная физическая культура: Учебник для студентов вузов / А.Г. Фурманов, М.Б. Юспа. – Минск: Тесей, 2003. – 528 с.

Parchevsky Y.

MODERN APPROACH TO STUDENT'S HEALTH SAVING COMPETENCY FORMATION WITHIN THE PROCESS OF PHYSICAL EDUCATION

This article discusses the issues regarding approach to higher education institutions' students' health saving competency formation by means of physical education.

Accelerating the development of science and technology in production area require considerable quantitative growth of highly qualified personnel. The importance of comprehensive training increases simultaneously, since its level has a significant effect on reducing the period of mastering the profession, as well as increase in labor productivity and the professional mobility too. The socioeconomic value of qualitative training of higher qualification specialists, whose work extremely important in modern science and technology environment, is rising respectively [3, 4, 6, 7, 9].

The insufficient efficiency of the physical education process in higher educational institutions of Ukraine has been discovered after analysis of scientific and methodological literature. However, during the years of Ukraine independence, physical education experts are making requests for researches and new ways of improving the educational process development of physical education of students in higher education institutions.

The list of higher educational institutions tasks (both public and private), consists: solving the problem of supporting and the strengthening of youth student's health, creating the health preservation atmosphere in the system of their education, providing socio-psychological fitness and health care support, means improving the system of implementation and provision of youth rights, which is clearly defined in The Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine "On Higher Education".

Student's health saving competency formation within the process of physical education is the one of the most important challenges in the modern system of youth student's physical education. The problem of the study of theoretical and methodical foundations of health saving competency formation for IT-professional future by means of physical education within the process of professional training (at the actual level of pedagogical science development) become important for scientific, educational and social significance [8, 11].

Key words: Competence, specialists, professional, youth student's, health, knowledge, skills, ability, rest and health.

Стаття надійшла до редакції 24.08.2017